

Den katolska kyrkogården i Åmmeberg

Åmmebergs Bygdeförening

Förord

Den katolska kyrkogården i Åmmeberg

När jag var liten på 1970-talet vajade ibland den belgiska flaggan framför brukshotellet hemma i Åmmeberg. Då sa de vuxna att "nu är belgarna här".

Det betydde att Bolaget hade besök av ledningen från Belgien. Ingen mindes att det hade varit på annat sätt, för sedan 1857 var bolaget Vieille Montagne den största arbetsgivaren i trakten. Aldrig hörde jag att det skulle vara något speciellt med en belgisk enklav mellan Vättern och storskogen. Allting var som det brukade. Bolagets mjölkkor bodde i den jättelika ladugården av tegel och i hamnen låg "villebåtarna" och väntade på att transportera iväg zink via Göta kanal till Göteborg där zinken lastades om och skeppades vidare ner i Europa. Gruvan fanns då som nu i Zinkgruvan och ett diesellok med gristryne fraktade malmen till Åmmeberg. Till allt det vanliga hörde Katolska kyrkogården. Det är bara namnet som är nytt, för vi kallade den Tyska körrgårn.

Som vuxen har jag lärt mig att det finns fler katolska begravningsplatser i Sverige. De skapades i industriorter med katolska anställda, till exempel Sörforsa i Hälsingland där tjecker arbetade i linspinneriet. En sak som skiljer Zinkgruvan och Åmmeberg från andra svenska samhällen med katolsk invandring är att hos oss var det inte arbetarna som var katoliker utan tjänstemännen och cheferna, vilket är mycket ovanligt i svensk 1800-talshistoria.

Första gången jag kom till kyrkogården åkte jag i barnvagn. Längre fram minns jag utflykterna från Åmmebergs skola. Inte med ett ord nämndes att flera av skolbarnen kom från familjer som arbetsinvandrat från dåvarande Jugoslavien, och hade katolsk bakgrund. Det ingick i det tyst vanliga. På senare år har Katolska kyrkogården mest varit sommarjobb för mig, eftersom jag brukar röja bort sly från udden där den ligger.

Jag är glad för den här skriften och vill tacka för allt arbete som en grupp lokalforskare har lagt ner. Den gör att fler kan ta del av det som varit det vanliga för oss i Zinkgruvan och Åmmeberg. Det är inte säkert att andra tycker att det är lika vanligt.

Mikael Mogren

Biskop Västerås Stift

År 2017 besöktes den katolska kyrkogården i Åmmeberg av biskop Mikael Mogren (t.v) och kardinal Anders Arborelius (t.h).

Katolska kyrkogårdar i försakingringen

År 1849 begravde man för första gången en katolik på den katolska kyrkogården på Haga Norra i Solna. Alltsedan dess har människor från världens alla hörn där funnit sin sista viloplats. Även om det finns flera katolska begravningsplatser är Haga Norra och den katolska kyrkogården i Åmmeberg de enda katolska kyrkogårdarna i Sverige. Självt har jag fått förrätta flera begravningar på Haga Norra, inte minst av präster som har ett särskilt kvarter där. Åmmeberg har jag bara besökt en enda gång, i samband med en ekumenisk andakt på Alla Själaras dag 2017 då också biskop Mikael Mogren deltog. Det var en mycket vacker upplevelse att få vandra längs banvallen, där tidigare malmtågen gick fram, till den undersköna gravplatsen på sin udde mitt i skogen.

Åmmeberg tillhör den lilla grupp "katolska byar" som uppstod under 1800-talets slut och 1900-talets början. Då grundades några industrier med utländska arbetare som var katoliker och fick sina egna små kyrkor: Bromölla i nordöstra Skåne, Oskarström i södra Halland och Sörforsa i Hälsingland. Dessa kyrkor finns kvar idag, men knappast några katolska ättlingar till dem som bosatte sig där, till skillnad från i Åmmeberg där de är rikt representerade.

Kardinal Anders Arborelius OCD
Biskop för Stockholms katolska stift

F. Brandtenberg, Albert Theodor Schmidt, Matheus Mayer, Leo Muckenhirn och Trudpert Wiesler.

Fem allvarliga herrar planerar för framtida arbete. Alla fem har kommit från Centraleuropa till Åmmeberg och är experter på gruvdrift. De skulle så småningom etablera sig på orten och bilda familjer. De tre i mitten skulle efter avslutade liv begravas på en udde i sjön Åmmelången. Det är bland annat om deras liv och om deras familjer den här skriften handlar.

Under 2019 fick Åmmebergs Bygdeförening överta ansvaret att på uppdrag av Zinkgruvan Mining vårda den katolska kyrkogården i Åmmeberg. Innan dess hade gruvbolaget skött om platsen.

Vi i Åmmebergs Bygdeförening blev intresserade av vilka männen, kvinnorna och barnen var som hade sina namn på gravstenarna på kyrkogården. Till vår hjälp fanns en handskriven *Förteckning över kända gravar* från 1932 som fanns bevarad i Bygdeföreningens arkiv. I förteckningen finns många namngivna personer som ligger begravda på kyrkogården.

Vår ambition har varit att lyfta fram några av familjerna som var med och skapade Åmmebergs och Zinkgruvans historia. Den epok vi berättar om inleddes året 1857, då det belgiska bolaget Vieille Montagne förvärvade mark och malmfyndigheter för gruvdrift i vår trakt. Men vilka var människorna som flyttade hit? Varför kom de hit? Vilka liv levde de?

Kyrkogården med de gamla gravarna har ett viktigt historiskt och existentiellt värde och vår önskan är att vår skrift kan ge kunskap om familjelivshistorier från tiden 1860 och fram till mitten av 1940-talet. Skriften kan också ge släktforskare från olika länder möjlighet att hitta platsen för sina släktingars sista vila.

Ett varmt tack till katolska kyrkan i Sverige och Zinkgruvan Mining som gjort det möjligt att kunna ge ut denna skrift. Vi vill även rikta ett stort tack till Bild & Kultur som så varsamt formgivit text och bild till denna skrift.

Det är vår förhoppning att den här skriften ska inspirera fler till att besöka katolska kyrkogården i Åmmeberg. Känn dig välkommen att njuta och förundras över denna säregna kyrkogård "som ligger på en underskön plats" som kardinal Arborelius, uttrycker det.

Åmmeberg i juni 2021

Liz Byström/Bergqvist, Kerstin Svärd och Gunilla & Gunnar Rosén

En bit in på 1800-talet växte marknaden för zink snabbt i världen. Det belgiska bolaget Vieille Montagne var ledande på marknaden och då gruvorna i Belgien inte räckte till tvingades man ut i världen för att leta efter fler fyndigheter. Att det fanns olika och rika mineralfyndigheter norr om Vättern var känt sedan århundraden tillbaka. Man skickade därför ut en "spanare". Efter grundlig analys kom den 33-åriga gruvexperten Otto Schwarzmänn från Baden fram till att detta var en utomordentlig möjlighet för företaget. År 1857 köpte därför bolaget Vieille Montagne rättigheterna till gruvdrift runt Åmmeberg och Zinkgruvan.

Bolaget tog med sig personal som hade kunskaper om hur man etablerar en gruvverksamhet. De kom från Belgien, Frankrike och Tyskland och var därför ofta katoliker.

De tillresta tjänstemännen var alla män. Många arbetade några år för Vieille Montagnes svenska avdelning innan de flyttade hem igen. Andra flyttade hem vid pensioneringen, exempelvis direktör Schwarzmänn. Men många stannade också kvar och träffade kvinnor från trakten att bilda familj med. Ganska snart kom behovet att kunna jordfästa sina avlidna enligt den katolska kyrkans traditioner. Till begravningsplats valdes en naturskön udde vid sjön Åmmelångens södra strand. Platsen var belägen på bolagets mark vid järnvägen som anlagts för transport av malm från Zinkgruvan ner till anrikningsanläggningarna och hamnen i Åmmeberg. Någon annan väg än banvallen fanns inte till kyrkogården.

Den första begravningen på den katolska kyrkogården som omnämns i församlingsböckerna skedde i juli 1869. Innan dess har platsen använts för katolska begravningar, förmodligen så tidigt som 1865, det vill säga bara åtta år efter ankomsten av bolagets första tjänstemän till Åmmeberg. Den sista

Casino i Åmmeberg byggdes 1860-1861 som samlingsplats för bolagets tjänstemän.

På den katolska kyrkogården begravdes traktens katoliker i åttio år. Den senaste begravningen skedde 1942.

begravningen skedde 1942 då Arthur Fredrik Leopold Lorentz, son till en av pionjärerna, jordfästes.

Bolaget Vieille Montagne tog ett ovanligt stort ansvar för allt vad gällde dess personal, och ordnade med allt från kistor till omsorgen kring en värdig begravning. Vid begravningar samlades anhöriga och gäster på casinot (tjänstemannamässen) i Åmmeberg, nuvarande Hotell Montagne. Kistan placerades på en liten järnvägsvagn (tralla) som drogs med häst till kyrkogården. Trallan var klädd med granris och i varje hörn stod mindre granar. Längst fram var ett manshögt kors av zink placerat. Efter kistan följde begravningsprocessionen som skred fram längs banvallen.

På 1890-talet lär det ha funnits ett katolskt kapell i Åmmeberg men det är oklart var. Troligtvis var det inrymt i casinot. Vid slutet av 1800-talet fanns det 42 katoliker i Åmmeberg som fick besök av en präst två gånger i månaden. Många av de inflyttades barn fick en katolsk uppväxt och sändes till katolsk skola i Stockholm. Två av ortens barn fick möjlighet att utbilda sig till katolska präster, Fredrik Muckenhirn och Felix Mayer.

På den katolska kyrkogården finns det idag 18 gravstenar i olika utföranden. Dessutom finns det ett antal gravmarkörer i form av vita kors. Gravmarkörerna visar inte plats för någon viss person, utan representerar övriga jordfästa på kyrkogården. Antalet personer som gravsatts på kyrkogården uppgår till cirka 30.

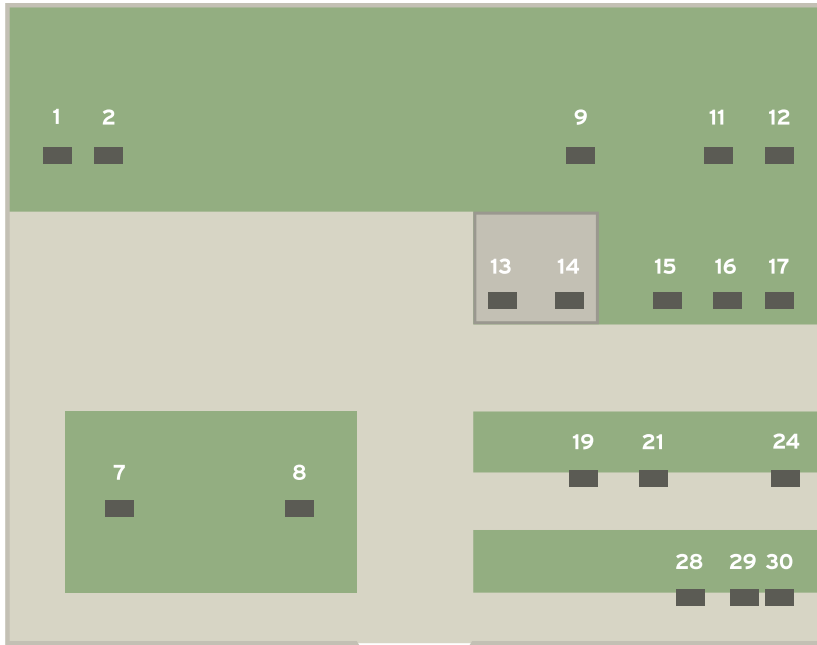
I forskningsarbetet har Åmmebergs Bygdeförening, i olika kyrkböcker från såväl Lutherska kyrkan i både Hammars och Lerbäcks församlingar som från S:ta Eugénias katolska församling i Stockholm, identifierat samtliga personer som har sina namn på gravstenarna.

I juni 1932 gjordes en förteckning av kända gravar. De trettio gravar som identifierades då fick ett nummer som också används i redovisningen här. Flera av gravarna angavs som "okända".

Redovisningen som följer i denna skrift utgår alltså från uppgifterna på gravstenarna kombinerat med gravförteckningen från 1932 samt kyrkböckernas information gällande födda och döda samt husförhör. Informationen från kyrkböckerna är begränsad när det gäller personer som flyttade till Åmmeberg och Zinkgruvan från exempelvis Tyskland, Frankrike och Belgien då de fram till 1873 inte var inskrivna i de lutherska kyrkböckerna.

Skiss över kyrkogårdens gravstenar

1. Maurice Etienne Corsy
2. Robert & Georges Corsy
7. Karl Elis Lorentz
8. Ernst Heinrich,
 Johanna Sofia & sonen
 Arthur Lorentz
9. Maria Getzmann
 Schallenberg
11. Agatha Bernhardina
 Mayer

12. Antonia Bertha
 Melanie Schmitz
13. Albert Theodor
 Schmidt & Bertha
 Wilhelmina Kühnel
14. Caroline Schmidt
15. Klara Muckenhirn
16. Elsa Muckenhirn
17. Axel Muckenhirn
19. Eva Charlotta Mayer

21. Heliodorus Materne
24. Wilhelmina
 Muckenhirn
28. Rudolph Mayer
29. Serafina Muckenhirn
30. Leo Muckenhirn och
 dottern Concordia

"I Herrens år 1889, den 14 november i en ålder av tio år, sex månader och åtta dagar avled i Herren Antonia Bertha Melanie Schmitz. Flickan Melania, legitim dotter till Michael Schmitz (Ingenjör) och hans lagvigda hustru Louise (Ludovicae) född von Buchthal. Hon föddes i Åmmeberg den 6 maj och döptes av församlingsprästen Bernhard den 8 juni 1879. Dödsorsak: Difteri. Hon blev begravd i Åmmeberg. Intygas Fr. M. Lieber, vice pastor."

Familjen Lorentz

Låt oss nu ta en vandring runt kyrkogården med början till vänster innanför grindarna. Först hittar vi gravstenarna 7 och 8 där smedmästaren Ernst Heinrich Lorentz med hustru och två söner begravts. Ernst Lorentz föddes 1839 i Chemnitz i östra Tyskland och kom till Åmmeberg 1868. Där träffade han Johanna Sofia Westberg och de gifte sig i april 1868. Johanna var då 25 år, fyra år yngre än Ernst. Månaden efter vigseln föddes sonen Max Heinrich. År 1871 föddes dottern Elvira Henrietta och 1873 kom sonen Ernst Wilhelm. Dessa två syskon blev bara sex respektive fyra år, eftersom de drabbades av mässling och difteri.

Pappan Ernst bytte mot mitten av 1870-talet arbete från smed till att bli lokförare på järnvägen mellan Zinkgruvan och Åmmeberg. År 1876 fick paret ytterligare en son, Arthur Fredrik Leopold, och två år senare föddes ännu en son som de gav samma namn som den året tidigare avlidne sonen Ernst Wilhelm. I början av 1880-talet föddes ytterligare två söner, Axel Bernhard och Karl Elis Hjalmar.

Lorentzberg.

Familjen bodde under en period i Kasern i Tomtevik i Åmmeberg och 1904 flyttade de till huset Lorentzberg, också i Tomtevik. Två söner, Arthur och Karl Elis, bodde då kvar hemma och arbetade i vaskeriet respektive smedjan. År 1920 gifte sig Karl Elis med barnmorskan Beata Maria Lindgren. De bodde tillsammans med Karl Elis föräldrar Ernst och Johanna i Lorentzberg men tre år senare dog Karl Elis av hjärtförslamning (hjärtinfarkt) och Beata Maria stannade då med sin son hos svärföräldrarna innan hon senare flyttade till Kasern i Tomtevik.

Johanna Lorentz levde till 1921 då hon avled i ögonkräfta (ögoncancer), 78 år gammal. Ernst Lorentz levde ytterligare sex år efter hustrun och gick bort 88 år gammal av ålderdomssvaghet. De ligger begravda i grav 8. Den i hemmet kvarvarande sonen Arthur gick bort 1942, i en ålder av 66 år. Han var den sista att begravas på den katolska kyrkogården och vilar vid sina föräldrar i grav 8. Brodern Karl Elis vilar i graven bredvid, nummer 7.

Familjen Corsy

Om vi fortsätter till vänstra hörnet ned mot sjön kommer vi till gravarna 1 och 2 där Maurice Etienne Corsy och hans båda söner Louis Etienne Robert och Georges Etienne Maurice ligger begravda.

Etienne Corsy föddes 1844 i Marseille i Frankrike och kom till Åmmeberg 1872 anställd som bokhållare vid gruvbolaget Vieille Montagne. Senare avancerade han till kontorschef. 1875 gifte sig Etienne med den två år yngre Josefina Axelina (kallad Tina) Petersens från Göteborg. Att hon kom från Göteborg var kanske ingen större slump; produkterna från gruvan skeppades via Göta kanal till Göteborg för omlastning och vidare transport till smältverken i Belgien. Kommunikationerna mellan Åmmeberg och Göteborg var därför utmärkta.

Etienne Corsy gjorde sig känd i Åmmeberg som en utmärkt sångare med sin basbarytonröst. Då det ordnades olika tillställningar på casinot sjöng han gärna Marseljäsen. Han tjänstgjorde också som lärare i franska språket för de svenska tjänstemännen i gruvbolaget. Franska var det självklara språket för ledande tjänstemän, och all kommunikation med moderbolaget i Belgien skedde på franska.

Josefina och Etienne bosatte sig först i Hyttebacken i Åmmeberg. Där föddes de två sönerna Louis Etienne Robert 1876 och Georges Etienne Maurice 1879. År 1883 flyttade familjen till Norra Kärra N:o 2 Norrgård i Åmmeberg. Där föddes parets tredje barn Jeanne Marie Antoinette 1885. Sönerna flyttade till Stockholm för att utbilda sig medan dottern flyttade till Göteborg 1909 där hon blev folkskolläarinna.

Etienne Corsy bodde kvar i Norra Kärra till 1914 då han drabbades av en leversjukdom och avled den 1 april 70 år gammal och begravdes en vecka senare i grav 1 på den katolska kyrkogården. Änkan flyttade senare på hösten till Haga i Göteborg. Hon gick bort 1925 i en ålder av 79 år, och är gravsatt i Göteborg tillsammans med dottern och hennes make.

Sonen Robert flyttade 21 år gammal till Stockholm där han arbetade som kontorist. Han erbjöds senare anställning utomlands av gruvbolaget Vieille Montagne. I samband med ett besök hos föräldrarna i Åmmeberg 1905 fick han lunginflammation och dog endast 29 år gammal. Han begravdes på den katolska kyrkogården i grav 2.

Brodern Georges flyttade 1901 till Stockholm för att studera medicin. År 1910 återvände han till Åmmeberg som medicine licentiat. Han var då sjuklig och drabbades senare av lungsot, influensa och akut lunginflammation. Georges avled 1918 på Kristinehamns hospital. Han gravsattes vid sin bror Robert i grav 2.

Grav 2, Bröderna Robert och Georges Corsy.

Grav 9, Maria Catharina
Getzmann Schallenberg.

Familjen Getzmann

Om vi tar oss vidare utmed staketet finner vi tre gravstenar för gravarna 9, 11 och 12.

Maria Catharina Schallenberg föddes 1823 i Alderut i Preussen i Tyskland. År 1853 gifte hon sig med den tre år yngre Wilhelm Getzmann. De var bosatta i Borbeck som ligger i Ruhrområdet i Tyskland. Wilhelm fick anställning som rosthytteformän i Åmmeberg och paret flyttade dit 1864.

De fick tre söner innan de flyttade till Sverige. År 1864 var sonen Jacob två år, Johan Fredrik Gustav sju år och Filip Henrik tio år. Yngste sonen Jacob blev endast sju år. Han begravdes 1869 på den katolska kyrkogården på okänd gravplats. De båda äldre bröderna flyttade till S:ta Eugenia katolska församling i Stockholm och vidare till okänd ort 1879. Under perioden 1891 till 1895 bodde Catharina och Wilhelm på Hägerön i Åmmeberg där Catharina dog 72 år gammal av hjärnslag (stroke) den 2 januari 1895. Hon begravdes på den katolska kyrkogården i grav 9. Änklingen Wilhelm Getzmann flyttade då till den katolska församlingen i Stockholm. Där levde han endast ett halvår och avled 69 år gammal och jordfästes på den katolska kyrkogården i Stockholm.

Grav 11, Agatha
Bernhardina Mayer.

Matheus Mayer.

Familjen Mayer

Från St. Trudpert i Münstertal som ligger i Schwarzwald i sydvästra hörnet av Tyskland kom gruvuppsyningsmannen Matheus Mayer, född 1830. Matheus anställdes av Vieille Montagne år 1857. Han bodde först i Lerbäcks församling men träffade Eva Charlotta (född Petersson) och tyckte uppstod och de gifte sig 1864. Eva Charlotta föddes 1842 och växte upp med föräldrarna i Dalby mellan Åmmeberg och Zinkgruvan.

Paret Mayer flyttade först till Trysjöudd i Övre Knalla i Zinkgruvan. Medan de bodde i Trysjöudd fick de tre barn: Agatha Bernhardina, Reinhard och Rudolph. Barnen föddes vartannat år från 1865 till 1869 då familjen flyttade till Isåsen. Efter det fick paret ytterligare två barn, Felix som föddes 1872 och Franziska Constantina 1875.

Sonen Rudolph blev bara tre år och begravdes 1872 på den katolska kyrkogården i grav 28. År 1873 städslade familjen den 22-åriga Emma Christina Nyman från Hammar som piga. Av okänd orsak avled Eva Charlotta 1878 i

en ålder av 36 år. Hon har också jordfästs på den katolska kyrkogården, och hennes grav, nummer 19, finns närmare grinden. På hennes gravsten stavas efternamnet Majjer.

När Eva Charlotta gick bort år 1878 stannade pigan Emma Christina Nyman kvar hos familjen och tolv år senare gifte hon sig med den 21 år äldre Matheus. Emma Christina var då 38 år och tillsammans fick de ett år senare sonen Georg Mauritz.

I grav nummer 11, vilar Agatha Bernhardina Mayer, Matheus och Eva Charlottas äldsta dotter. Agatha Bernhardina dog 1891 vid 26 års ålder av lungdot.

Sonen Reinhard Mayer flyttade till Stockholm. Felix Mayer flyttade 1888 till Rom för att utbilda sig till katolsk präst vid det påvliga gymnasiet och seminariet. Där studerade redan Fredrik Muckenhirn från Zinkgruvan. När de 1895 återvände till Sverige var de de första svenskfödda katolska prästerna på lång tid.

Efter bortgången av Matheus dotter Agatha Bernhardina år 1891 flyttade senare Matheus, hans nya hustru Emma Christina och hans 16-åriga dotter Franziska Constantina till Motala där Matheus avled 1907.

**Matheus och Eva med
sina tre första barn:
Agatha, Rudolph
och Reinhard.**

Grav 13 och 14. Albert Theodor Schmidt, Bertha Wilhelmina Kühnel och Caroline Schmidt.

Se foto ur kyrkboken på sidan 8.

Familjen Schmitz

I grav 12 vilar Antonia Bertha Melanie Schmitz. Hon var född i Åmmeberg 1879 och föräldrarna var Michael Schmitz och Louise von Buchthal. Pappan var vaskerichef i Åmmeberg under perioden 1870–1891. Melanie avled i difteri 1889 endast 10 år gammal.

Familjen Schmidt

Inramade av en stenkant ligger gravarna 13 och 14. I grav 13 vilar makarna Albert Theodor Schmidt och Bertha Wilhelmina Kühnel. Båda var födda i Glatz i Polen (Kłodzko) 1838 resp. 1849. De flyttade till Övre Knalla i Zinkgruvan, oklart när, och fick där sonen Valter Theodor Trangott 1880. Albert Theodor var anställd vid Vieille Montagne som gruvingenjör.

Efter en tid i Sverige blev Albert Theodor svensk medborgare och lutheran. År 1904 flyttade paret från Övre Knalla till Norrköping. Albert Theodor dog 1906, 68 år gammal och begravdes då på den katolska kyrkogården i Åmmeberg trots att han nu var lutheran. Hustrun levde till 1939 hela 90 år gammal och begravdes då tillsammans med maken i grav 13. Sonen Walter Theodor Trangott dog 1927 och begravdes då på Askersunds Norra kyrkogård.

Jul hos Schmidts i Knalla, Zinkgruvan. Från vänster: Walter Schmidt, hans fästmö Helene Stollenwerk, Albert Schmidt, hans hustru Bertha född Kühnel, Walters mormor och styvfarmor Caroline Schmidt född Klingberg.

I grav 14 vilar Caroline Schmidt. Hon var född 1817 i Glatz i Polen och även hon flyttade till Övre Knalla. Enligt Hammars församlings dödsbok var hennes namn Ulrika Karolina Kühnel, född Klingberg. Hon var gift med Albert Theodors far men också mor till hans fru Bertha Wilhelmina. Paret Albert Theodor och Bertha Wilhelmina var alltså styvsyskon. Caroline dog av ålderdom, 87 år gammal, 1904.

Albert Theodor Schmidt.

Familjen Materne

Några steg närmare grinden finns grav 21 där Heliodorus Materne vilar. Han föddes den 18 februari 1876 då föräldrarna Louis och Matilda Materne bodde i Isåsen. Heliodorus blev bara ett halvår gammal, och avled i difteri den 26 augusti 1876. På hans gravsten hänvisas till Johan Olof Wallins psalm 493 i 1819 års psalmbok "Säll du som menlös fann din grav".

Pappan Louis Joseph Materne var född 1839. Han var murare och rekryterades från Liège i Belgien och kan sägas ha bidragit starkt till att Åmmeberg ser ut som det gör idag.

En viktig person i det sammanhanget var också arkitekten Benoit Baillot som dock bara stannade bara några månader i Åmmeberg. Efter Baillots ritningar murade Louis Joseph och hans arbetskamrater många av de tegelbyggnader som än idag finns i Åmmeberg. Industribyggnader, vattentornet, kågelbanan, casinot och lokstallet är goda exempel på vackra skapelser i tegel. Ett av Maternes mäs-

terverk var den 90 meter höga rosthytteskorstenen som

han murade 1862–1863. Det kom att visa sig att det skulle gå åt en hel del dynamit för att riva skorstenen när den var uttjänt, men det är en annan historia.

Grav 21, Heliodorus Materne.

Spåren från det belgiska bolaget Vieille Montagne finns kvar än idag. Företaget tog bland annat med sina egna murare, och snart byggdes flera byggnader i tegel och korsvirke; bland annat kägelbanan.

I Åmmeberg träffade Louis den tre år yngre Matilda Ljungqvist, född 1842, och de gifte sig 1867. Paret fick sju gemensamma barn mellan åren 1868 och 1881. Tre av dem nådde inte ett års ålder, men den enda som har en känd grav är sonen Heliodorus.

Matilda Materne avled 1884, 42 år gammal. Änklingen Louis gifte om sig året efter med den två år äldre Lovisa Kristina Nyberg som var sömmerska i Åmmeberg. De fick inga gemensamma barn. Louis dog 1888 i Isåsen 49 år gammal i lungdot. Änkan Lovisa Kristina bodde kvar med tre av barnen en tid i Isåsen. Mot slutet av sitt liv bodde hon på ålderdomshem i Lerbäck där hon avled av magsår 1926, 89 år gammal.

Grav 30, Leo Muckenhirn och hans dotter Concordia.

Familjen Muckenhirn

I grav 30 är Leo Muckenhirn begravd. Leo är anfader till släkten Muckenhirn som finns väl representerad i trakten.

Leo Muckenhirn föddes 1836 i Münsterthal som ligger i Schwarzwald i sydvästra Tyskland. Han kom till Åmmeberg 1862 anställd som överstigare vid gruvan. Det innebar att han hade en hög befattning närmast högsta chefen som han sannolikt fått på grund av sina tidigare erfarenheter från gruvorna i Schwarzwald.

Privat innebar Leos liv flera tragedier men förhoppningsvis också många tillfällen till glädje eftersom han blev far till tio barn varav sju nådde vuxen ålder. Med sig från Schwarzwald hade Leo sin hustru Serafina (född Ortlieb). Hon var fem år äldre än Leo. Tillsammans med Serafina fick Leo två barn. Dottern Frida Elisabeth föddes 1864. Hon blev 74 år. Sonen Leo Trudpert föddes 1865 och flyttade till Amerika då han var 23 år.

Mamman Serafina avled 1865 endast 34 år gammal. Hon gick bort bara några veckor efter det att Leo Trudpert förts. Hon jordfästes på den katolska kyrkogården i grav 29. På hennes gravsten hänvisas till psalm 344 som i 1819 års psalmbok kallas "Ack, döden haver hädanryckt".

Leo blev ensam med en nyfödd och en ettåring. Han gifte om sig med Serafinas tolv år yngre syster Wilhelmina. Deras första barn Ida Maria

föddes 1866, endast ett år efter Serafinas bortgång. Leo och Wilhelmina fick ytterligare sex barn under en tioårsperiod.

Ett av barnen som Wilhelmina födde hette Concordia. Hon avled 1876, endast fyra år gammal. I hennes grav, nummer 30, kom hennes pappa Leo också att jordfästas.

En av Leos och Wilhelminas söner var Fredrik Wilhelm. Vid 17 års ålder reste han till Rom tillsammans med Felix Mayer från Isåsen för att prästvigas vid 25 års ålder. Fredrik återvände efter prästvigningen till Sverige för att tjänstgöra inom den katolska kyrkan fram till 1912 då han konverterade till den Lutherska kyrkan och prästvigdes samma år i Linköpings domkyrka. När han 1940 blev dödligt sjuk önskade han återgå till katolicismen vilket han gjorde samma dag som han dog.

Wilhelmina avled den 10 september 1879, när hennes yngsta barn bara var tre år. Wilhelmina ligger begravd i grav 24. På hennes gravsten hänvisas till psalm 477 som i 1819 års psalmbok kallas "Jag längtar av allt hjärta".

Leo Muckenhirn var nu åter ensam, nu med sju barn i åldrarna 3–15 år. För att klara av de dagliga sysslorna anlätade han 1882 Klara Fredrika Andersdotter som hushållerska. Hon bodde i Lidan i Åmmeberg men flyttade till Leo som nu bodde i Övre Knalla i Zinkgruvan. År 1885 gifte sig Klara och Leo. Klara var då 37 år, och tolv år yngre än mannen. Tillsammans fick de sonen Axel som dock, efter nöddop, dog två dagar efter födseln på grund av komplikationer vid förlossningen. Axel jordfästes på den katolska kyrkogården i grav 17.

Leo, Klara och Leos barn bodde kvar i Övre Knalla men flyttade 1902 till Bergsmansro i Zinkgruvan som Leo lät bygga inför sin pensionering. Där dog Klara år 1904, 56 år gammal, på grund av slag (stroke). Hon begravdes i grav 15

Leo Muckenhirn.

på den katolska kyrkogården. På hennes gravsten finns en hänvisning till psalm 344 i 1819 års psalmbok, samma som på första hustruns grav "Ack, döden haver hädanryckt".

Leo som nu var 66 år hade nu bara två av döttrarna hos sig. Så levde han ytterligare två år då han avled av lungemfysem år 1906 i en ålder av 70 år. På Leo Muckenhirns grav (nr 30) finns ingen hänvisning till någon psalm.

Ytterligare en av Leos släktingar ligger begravd här. Hans son i äktenskapet med Wilhelmina, Karl Eugen, fick 1899 en dotter Maria Elisabeth, kallad Elsa. Elsa blev knappt ett år efter att ha dött av en olyckshändelse och vilar i grav 16. Enligt information från slakten hade den lilla flickan fått en ärta i luftstrupen. Jordfästningen förrättades av hennes farbror Fredrik som nu var en 30 år gammal katolsk präst.

Bergsmansro. Tavlan återfinns på Knalla Gruvmuseum i Zinkgruvan.

Familjen Recker

Alla som jordfästs på den katolska kyrkogården har inte kända gravar med gravstenar. Deras gravar är symboliskt markerade med vita träkors. Många av dem har nämnts i texten tillsammans med sina familjer men det finns ytterligare några.

När gruvans första direktör Otto Schwarzmänn flyttade till Åmmeberg insåg han att det var flera kompetenser som saknades i Sverige, inte bara för att bygga en effektiv gruvindustri utan också för att skapa en fungerande vardag för de tillresta tjänstemännen. De invandrade belgiska, tyska och franska specialisterna skulle trivas och fungera i såväl arbetet som på fritiden och då måste rätt förutsättningar skapas. Casino, kägelbana och skjutbana var viktiga för fritiden, men företaget byggde även upp en fungerande frisk- och sjukvård i form av badhus och sjukhus.

Av den anledningen rekryterade direktören bland annat sin studiekamrat Johan Recker från staden Eupen som ligger i området där Vieille Montagne en gång växte fram i Belgien. Johan var en skicklig bagare och franskt bröd var en livsnödvändighet för direktören Otto Schwarzmänn.

Johan som var född 1830 träffade en kvinna boende i Alsnäs i Åmmeberg att bilda familj med; Johanna Josefina Nyholm som var född i Mårsäter 1837. De gifte sig 1860, och ett par månader efter vigseln fick de sitt första barn Fanny Octavia. I jämn takt föddes ytterligare tre döttrar fram till 1870: Elin Aulalia, Adelia Emerentia och Rosalie Renata. År 1877 fick paret också en son Johan Agamemnon. I början av 1880-talet bytte Johan Recker yrke och blev vågmästare i Åmmeberg.

Familjen Recker bodde på Hägerön i Åmmeberg. Två av döttrarna flyttade till Stockholm men dottern Elin blev kvar i hemmet, tillsammans med brodern Agamemnon som arbetade i rosthyttan.

Johan Recker dog 75 år gammal 1905 och begravdes då på den katolska kyrkogården på okänd plats. Hustrun Johanna blev 72 år och dog 1909. De två barnen bodde kvar i hemmet på Hägerön och sonen Agamemnon dog 49 år gammal 1926. Elin blev 72 år och begravdes 1945 på Hammars kyrkogård.

Kvinnorna

Det var gruvexperter och metallurger som kom från Central-europa för att bygga upp en modern gruvverksamhet i trakten vilket på den tiden innebar att det var enbart män som kom. Många var relativt unga vilket innebar att de inte hade någon familj med sig. Det var därför naturligt att de träffade kvinnor från trakten och bildade familj. Fem av dessa svenska kvinnor finns begravda på den katolska kyrkogården. De har omnämnts i texten tillsammans med sina familjer men det finns goda skäl att lyfta fram dem extra.

Matilda Ljungqvist föddes i Hjortkvarn och flyttade runt som piga i olika familjer och kom så småningom till Åmmeberg där hon fick ett barn utan att gifta sig. Sin blivande man Louis Materne träffade hon strax efter och gifte sig med honom 1867. De kom att få sju barn tillsammans. Matilda dog 1884 och begravdes då på den katolska kyrkogården. Hon lämnade då fem barn efter sig men kvar i familjen fanns Lovisa Kristina Nyberg som var fem år äldre än Matilda. Året efter gifte sig Louis om sig med henne.

Eva Charlotta Petersson föddes 1842 i Åtvidaberg men kom som ettåring till Dalby. När hon var 22 år träffade hon den tolv år äldre gruvuppsyningsman Matheus Mayer och de gifte sig 1864. Familjen hann få fem barn innan Eva avled endast 36 år gammal 1878. Hon begravdes på den katolska kyrkogården. Familjens piga stannade kvar i hemmet och tolv år senare gifte hon sig med Matheus.

Johanna Josefina Nyholm föddes 1837 på Mårsätters gård men redan vid ett års ålder flyttade hon med sin mamma inom församlingen till olika gårdar där de var inhysta. När Johanna var 17 år flyttade hon hemifrån till Motala men kom snart tillbaka till Åmmeberg och bosatte sig i Alsnäs.

Vid 23 års ålder gifte hon sig med bagaren Johan Recker. Familjen fick fem barn och Johanna kom att överleva sin man med fyra år. Hon dog 1909.

Johanna Sofia Westberg föddes 1843 i Åmmeberg där hon växte upp tillsammans med sin mor. Pappan dog samma månad som Johanna föddes. Där träffade hon och gifte sig 1868 med smedsmästaren Ernst Heinrich Lorentz. Tillsammans fick de sju barn. År 1904 flyttade Johanna med sin familj till huset Lorentzberg i Åmmeberg efter att tidigare ha bott i Kasern. Hon blev 78 år och begravdes på den katolska kyrkogården.

Klara Fredrika Andersdotter föddes 1846 i Åmmeberg. Hennes far dog när hon var fyra år. När hon var 22 år flyttade hon till Dalarö för att arbeta som piga hos komminister Hellström med familj. Fyra år senare flyttade hon tillbaka till Åmmeberg men flyttade snart till Zinkgruvan där hon anställdes som hushållerska hos Leo Muckenhirn som var nybliven änking med sju barn. Efter tre års tjänst gifte de sig 1885. De fick ett gemensamt barn men han dog direkt efter födseln. Klara gick bort 1904, två år före sin man och begravdes på den katolska kyrkogården.

Hitta till den katolska kyrkogården i Åmmeberg

© Lantmäteriet

Det finns ingen bilväg fram till den katolska kyrkogården men det går utmärkt att vandra eller cykla på den gamla banvallen från centrala Åmmeberg.

Parkering finns på flera platser. Du kan antingen parkera i närheten av idrottsplatsen Björkvallen, där det finns parkering på båda sidor av vägen. Vid de olika parkeringarna finns skyltar som visar mot kyrkogården.

Du kan även parkera vid lokstallet i Åmmeberg. Gå över Vita Bron och vidare längs banvallen till den katolska kyrkogården på Kolarängsudden, knappt 2 kilometer. Det var den här vägen som användes vid begravningsprocessionerna.

Källor

Gunnarsson, Erik och Maria: *Zinkgruvan Mining 1857–2007*. Bild & Kultur, Skyllberg, 2007

Haugard, Joel: *En belgisk gruva vid norra Vättern*. Stockholm, 1944

Muckenhirn, Rickard: privat släktforskning

Riksarkivet: Digitala arkiv, databaser och register i Sverige.

Stockholms stadsarkiv: Databas Söder i våra hjärtan – Människor och miljöer i Stockholm 1870–1930

Sveriges släktforskarförbund: Databas – Sveriges dödbok 1947–2016

Sveriges släktforskarförbund: Databas – Begravda i Sverige (1600–2008)

Sveriges släktforskarförbund: Databas – Sveriges befolkning 1890

Sveriges släktforskarförbund: Databas – Sveriges befolkning 1900

Sveriges släktforskarförbund: Databas – Sveriges befolkning 1970

Sveriges släktforskarförbund: Databas – Sveriges befolkning 1980

Waldén, Bertil: *Vieille Montagne hundra år i Sverige 1857–1957*. Örebro, 1957

Lästips

Lindquist, Wilhelm August: *Kapten Lindquists krönika*

Katolsk historisk förening i Sverige, skriftserie nr. 2

Muckenhirn, Fredrik: *Katolsk präst och luthersk kyrkoherde*

Nihlén, John: *Från det okända Gotland*. Stockholm LT 1977

Hildor, Axel: *En bygd – Ett liv*. Minnen samlade och nedtecknade i häften från nr 1–10

Minnesskrift utgiven av Hammars hembygdsförening 1971: *Berättelsen om Hammars kommun*

Sammanställningar av resultat från gjord släktforskning är tillgänglig på www.hembygd.se/ammeberg.

”Det var en mycket vacker upplevelse att få vandra längs banvallen, där tidigare malmtågen gick fram, till den undersköna gravplatsen på sin udde mitt i skogen.”

Så beskriver kardinal Arborelius sina minnen från en ekumenisk andakt på Alla Själars dag 2017 då också biskop Mikael Mogren deltog.

Inte bara kardinaler och biskopar har anledning att komma till och njuta av den undersköna platsen. Välkommen dit du också, slå dig ned på bänken och låt tankarna vandra. Studera namnen på gravstenarna. I den här skriften får du veta varför det finns en katolsk kyrkogård just i Åmmeberg, vilka personerna var som ligger begravda här och vilka liv de levde.